

“Formarea Spațiului european de învățământ superior”

Comunicat al Conferinței Miniștrilor responsabili pentru
învățământul superior

Berlin, 19 septembrie 2003

Preambul

Pe data de 19 iunie 1999, la un an după Declarația de la Sorbona, Miniștrii responsabili pentru învățământul superior din 29 de țări ale Europei au semnat declarația de la Bologna. Ei au convenit asupra unor obiective comune importante pentru dezvoltarea coerentă și armonioasă în domeniul învățământului superior pentru anul 2010. La următoarea conferință ce a avut loc la Praga pe data de 19 mai 2001, numărul obiectivelor a crescut, iar miniștri și-au reafirmat obligațiunile de a forma Spațiul european de învățământ superior către anul 2010. Pe data de 19 septembrie 2003 Miniștrii responsabili pentru învățământul superior din 33 de țări ale Europei s-au întâlnit în Berlin cu scopul de a analiza progresele obținute în domeniu și de a stabili prioritățile și noile obiective pentru anii următori cu scopul de a accelera formarea Spațiului european de învățământ superior. Ei au convenit asupra următoarelor considerații, principii și priorități.

Miniștrii au reafirmat importanța dimensiunii sociale a procesului de la Bologna. Necesitatea de a crește caracterul competitiv trebuie să fie echilibrată cu obiectivele de îmbunătățire a caracteristicilor sociale în domeniul Spațiului european de învățământ superior, având drept scop intensificarea coeziunii sociale și reducerea inegalităților sociale și de sex atât la nivel național, cât și la cel european. În acest context, Miniștrii și-au reafirmat poziția că învățământul superior este un bun și o responsabilitate publică. Ei au accentuat faptul că în cooperarea și în schimburile internaționale academice, trebuie să prevaleze valorile academice.

Miniștrii iau în considerație concluziile Consiliilor Europene din Lisabona (2000) și Barcelona (2002) care au ca scop transformarea Europei în „cea mai competitivă și dinamică economie bazată pe cunoștințe din lume, capabilă să producă o creștere economică susținută cu mai multe posturi de lucru și cu o mai mare coeziune socială” și lansează un apel la înfăptuirea în

continuare a acțiunilor și asigurarea unei cooperări mai apropiate în contextul procesului de la Bologna.

Miniștrii au luat cunoștință de Raportul de Evaluare elaborat de Grupul de implementare a Procesului Bologna pe perioada între întâlnirile de la Praga și Berlin. Ei, de asemenea, au luat cunoștință de Raportul Trends-III elaborat de Asociația Universităților Europene (EUA), la fel ca și de rezultatele seminarelor, care au fost organizate ca parte a programului de lucru între întâlnirile din Praga și Berlin de către câteva state membre, instituții de învățământ superior, organizații și studenți. Mai apoi miniștrii au luat cunoștință de Rapoartele Naționale, care au demonstrat progresele considerabile ce au avut loc ca urmare a aplicării principiilor Procesului Bologna. Și în sfârșit, ei au luat cunoștință de mesaje de susținere a implementării Proiectului primite din partea Comisiei Europene și Consiliului Europei

Miniștrii au convenit asupra faptului că trebuie întreprinse eforturi pentru a asigura legături mai adecvate dintre învățământul superior și sistemul de cercetare în țările respective. Spațiul european de învățământ superior în curs de devenire va beneficia din sinergiile cu Spațiul european de cercetare, consolidând astfel o Europă bazată pe cunoștințe. Scopul acestei acțiuni este de a păstra bogăția culturală și diversitatea lingvistică a Europei, bazată pe moștenirea diferitor tradiții, precum și de a educa potențialul de inovație, de dezvoltare economică și socială printr-o cooperare atotcuprinzătoare dintre instituțiile europene de învățământ superior.

Miniștrii au recunoscut rolul fundamental jucat de instituțiile de învățământ superior și organizațiile de studențești, au luat cunoștință de mesaje primite din partea Asociației Universităților Europene (EUA) create în baza Convenției de la Graz a instituțiilor de învățământ superior, de contribuția din partea Asociației Europene a Instituțiilor în Învățământul Superior (EURASHE), precum și de comunicările primite din partea ESIB – Uniunile Naționale ale Studenților din Europa.

Miniștrii au salutat interesul arătat de alte regiuni ale lumii în dezvoltarea Spațiului european de învățământ superior și, în particular, au apreciat prezența reprezentanților din acele țări europene, care încă nu fac parte din Procesul Bologna, ca și din Comitetul de implementare al Uniunii Europene, America Latină și Caraibilor pentru Învățământul Superior (EULAC) ca oaspeți ai Conferinței.

Progrese

Miniștrii au salutat diversele inițiative întreprinse după Summit-ul pentru învățământul superior de la Praga, de a intensifica comparabilitatea și compatibilitatea, de a face sistemele de învățământ superior mai transparente și de a spori calitatea învățământului superior european la nivel instituțional și național. Ei au apreciat cooperarea și angajamentul tuturor partenerilor – instituțiilor de învățământ superior, studenților și a altor participanți – în acest domeniu.

Miniștrii au accentuat importanța tuturor elementelor Procesului Bologna pentru formarea Spațiului european de învățământ superior și au accentuat necesitatea de a intensifica eforturile la nivel instituțional, național și european. Totuși, pentru a da procesului un impuls în continuare, ai s-au angajat să intermedieze prioritățile pentru următorii doi ani. Ei vor intensifica eforturile pentru a promova efectiv sistemele de asigurare a calității, pentru a accelera implementarea efectivă a sistemului bazat pe două cicluri și pentru a îmbunătăți sistemul de recunoaștere a titlurilor și a perioadelor de studii.

Asigurarea calității

Calitatea învățământului superior s-a dovedit să a fi baza formării Spațiului european de învățământ superior. Miniștrii s-au angajat să susțină dezvoltarea în continuare a sistemului de asigurare a calității la nivel instituțional, național și european. Ei au accentuat necesitatea de a elabora criterii mutual acceptate și metodologii de asigurare a calității.

Ei, de asemenea, au accentuat că, conform principiilor autonomiei instituționale, responsabilitatea de bază pentru asigurarea calității în învățământul superior aparține fiecărei instituții aparte și acest lucru formează temelia unei responsabilități autentice a sistemului academic în cadrul național.

De aceea, ei au căzut de acord ca până în anul 2005 sistemele naționale de asigurare a calității să includă:

- Definirea responsabilităților organelor și instituțiilor implicate.
- Evaluarea programelor sau instituțiilor, inclusiv evaluarea internă, analiza externă, participarea studenților și publicarea rezultatelor.
- Un sistem de acreditare, certificare sau proceduri comparabile.
- Participarea internațională, cooperarea și organizarea rețelelor.

La nivel european, miniștrii au apelat la ENQA prin intermediul membrilor ei, în cooperarea cu EUA, EURASHE și ESIB pentru a dezvolta un set coordonat de standarde, proceduri și norme în sfera asigurării calității, pentru a explora modalitățile de creare a unui sistem adecvat și echitabil de analiză a asigurării calității sau/și acreditării agențiilor și instituțiilor, precum și de face, prin intermediul Grupului de implementare, către anul 2005, un raport Miniștrilor. De asemenea, vor fi luate în considerație și expertizele efectuate de alte asociații și rețele din domeniul asigurării calității.

Structura titlurilor: Adoptarea unui sistem bazat în esența pe două cicluri

Miniștrii au avut satisfacția să menționeze faptul că în baza angajamentului lor referitor la sistemul de două cicluri, definit în declarația de la Bologna, s-a dat cursul unei restructurări comprehensive a peisajului învățământului superior european. Toți miniștrii s-au angajat să înceapă implementarea sistemului de două cicluri către anul 2005.

Miniștrii au subliniat importanța consolidării progresului și îmbunătățirii înțelegerii și acceptării noilor calificări prin întărirea dialogului în cadrul instituțiilor, precum și între instituții și angajați.

Miniștrii au încurajat țările membre să elaboreze un cadru de calificări comparabile și compatibile pentru sistemele de învățământ superior, care ar căuta să descrie calificările în termeni de abilități de lucru, pe nivele, conform rezultatelor procesului de învățare, competențelor și profilului. Ei, de asemenea, prevăd elaborarea unui cadru atotcuprinzător de calificări pentru Spațiul european de învățământ superior.

În interiorul unui astfel de cadru, titlurile trebuie să prevadă finalități cât mai diverse. Titlurile din primul și al doilea ciclu trebuie să aibă orientări și profile diferite cu scopul de a se acomoda diverselor necesități individuale, de muncă și de pe piața a muncii. Titlurile primului ciclu ar trebui, în definiția Convenției de la Lisabona, să ofere acces la programele celui de-al doilea ciclu. Titlurile ciclului al doilea trebuie să ofere acces la studiile de doctorat.

Miniștrii au invitat Grupul de implementare să analizeze cum și dacă învățământul superior de scurtă durată poate fi asimilat la primul ciclu din cadrul de calificări ale învățământului superior din spațiul european.

Miniștrii și-au reconfirmat angajamentul de a face învățământul superior accesibil pentru toți, în baza capacităților și mijloace adecvate.

Promovarea mobilității

Mobilitatea studenților, a personalului academic și administrativ reprezintă baza pentru formarea Spațiului european de învățământ superior. Miniștrii au accentuat importanța acestui fapt atât pentru domeniul academic și cultural, precum și pentru cel politic, social și economic. Ei și-au exprimat satisfacția referitor la faptul că după ultima lor întâlnire, cifrele ce caracterizează mobilitatea au crescut, de asemenea, și datorită suportului din partea programelor Uniunii Europene, și au convenit asupra întreprinderii măsurilor necesare pentru îmbunătățirea calității și monitorizării datelor statistice referitoare la mobilitatea studenților.

Ei și-au reafirmat intenția de a înlătura toate obstacolele care stau în calea mobilității în Spațiul european de învățământ superior. În scopul promovării mobilității studenților, Miniștrii vor întreprinde pașii necesari pentru a asigura portabilitatea împrumuturilor și granturilor naționale.

Implementarea sistemului de credite

Miniștrii au accentuat rolul important jucat de Sistemul European de Credite Transferabile (ECTS) în facilitarea mobilității studenților și în dezvoltarea curriculumului internațional. Ei apreciază faptul că ECTS devine, pas cu pas, o bază generalizată pentru sistemele naționale de credite. Ei susțin evoluția către obiectivul ce prevede ca ECTS să devine nu doar un sistem de transfer, ci și unul acumulativ, care să fie aplicat consistent în întreg spațiul european al învățământului superior.

Recunoașterea titlurilor: Adoptarea unui sistem de titluri comparabile și bine definite

Miniștrii au subliniat importanța Convenției de la Lisabona referitoare la recunoașterea titlurilor, convenție care trebuie ratificată de către toate țările participante la Procesul Bologna, și au făcut un apel la rețelele ENIC și NARIC, la autoritățile naționale competente, să continue implementarea Convenției.

Ei au stabilit ca obiectiv faptul că începând cu anul 2005 fiecare absolvent va primi suplimentul la diplomă automat și fără plată. Acest document trebuie emis într-o limbă larg răspândită de circulație europeană.

Ei au chemat instituțiile și angajații să asigure utilizarea pe deplin a suplimentului la diplomă, să profite de transparența avansată și de flexibilitatea sistemelor de calificări ale învățământului superior, pentru stimularea capacității de angajare și facilitarea recunoașterii academice pentru studiile ulterioare.

Instituțiile de învățământ superior și studenții

Miniștrii au salutat angajamentul instituțiilor de învățământ superior și a studenților față de Procesul Bologna și au recunoscut necesitatea participării active și directe a tuturor partenerilor în procesul care va asigura succesul pe termen lung.

Fiind familiarizați cu faptul că contribuția instituțiilor puternice poate spori dezvoltarea economică și socială, Miniștrii au remarcat faptul că instituțiile trebuie împuternicite să ia decizii referitoare la organizarea și administrarea lor internă. Miniștrii au chemat instituțiile să asigure faptul că reformele să devină complet integrate în funcțiile și procesele instituționale de bază.

Miniștrii au remarcat participarea constructivă a organizațiilor de studenți în Procesul Bologna și au subliniat necesitatea de a include studenții încă de la stadiul incipient în activitățile ulterioare.

Studenții sunt participanți cu drepturi depline la guvernarea învățământului superior. Miniștrii remarcă că măsurile naționale legislative care au drept scop asigurarea participării studenților sânt mai extinse în cazul Spațiului european de învățământ superior. Ei, de asemenea, au chemat instituțiile și organizațiile studențești să identifice măsurile de extindere a implicării studenților în guvernarea învățământului superior.

Miniștrii au accentuat importanța unor condiții adecvate de studii și de trai pentru studenți, pentru ca aceștia să-și poată finisa cu succes studiile într-o perioadă rezonabilă de timp, fără obstacole de ordin social sau economic. Ei, de asemenea, au accentuat necesitatea colectării unor date mai comparabile referitor la situația economică și socială a studenților.

Promovarea dimensiunii europene în învățământul superior

Miniștrii au remarcat faptul că, urmare a apelului formulat la Praga, continue să se dezvolte modulele adiționale, cursurile și curriculumul cu conținuturi, orientare și organizare europeană.

Ei au remarcat faptul că inițiativele întreprinse de către Instituțiile de învățământ superior din numeroase țări ale Europei au contribuit la mobilizarea resurselor academice și tradițiilor culturale în favoarea promovării dezvoltării programelor integrat de studii și de titluri comune la nivelul unu, doi și trei.

Mai mult ca atât, ei au accentuat necesitatea includerii în programele comune de calificare a unei perioade substanțiale de studii peste hotare, precum și o prevedere adecvată pentru diversitatea lingvistică și procesul de învățare a limbilor, astfel încât studenții să poată obține un potențial deplin pentru competitivitatea pe piața muncii, identitatea și cetățenia europeană.

Miniștrii au convenit să facă tot posibilul ca la nivel național să fie depășite toate obstacolele legislative din calea stabilirii și recunoașterii unor astfel de titluri și să susțină activ dezvoltarea și asigurarea adecvată a calității curriculumului integrat, fapt ce va duce la titluri comune.

Promovarea caracterului atractiv al Spațiului european de învățământ superior

Miniștrii au convenit asupra faptului că caracterul atractiv și deschis al învățământului superior european trebuie intensificat. Ei au confirmat disponibilitatea de a dezvolta programe de burse pentru studenții din țările lumii a treia.

Miniștrii au declarat că schimburile transnaționale în învățământul superior trebuie guvernate în baza calității și valorilor academice și au convenit să activeze într-un format comun în acest sens. În cazul existenței unor circumstanțe adecvate, un astfel de format trebuie să includă partenerii sociali și cei din economie.

Ei au încurajat cooperarea regională din alte părți ale globului prin deschiderea seminarelor și conferințelor Bologna pentru reprezentanții din aceste regiuni.

Învățământul continuu

Miniștrii au subliniat contribuția importantă a învățământului superior în transformarea instruirii continue într-o realitate. Ei au întreprins pași pentru a alinia politica lor națională la realizarea acestui scop și au impulsivat instituțiile de învățământ superior să extindă posibilitățile instruirii continue la treapta de învățământ superior, inclusiv și prin recunoașterea studiilor anterioare. Ei au accentuat că astfel de activități trebuie să devină o parte integrantă a învățământului superior.

Mai mult ca atât, miniștrii au chemat persoanele ce lucrează în domeniul elaborării normelor de calificare pentru Spațiul european de învățământ superior, să prevadă mai multe trasee flexibile de instruire, oportunități și tehnici de învățare și, de asemenea, să folosească eficient creditele ECTS.

Ei au accentuat necesitatea de a îmbunătăți oportunitățile pentru toți cetățenii, în concordanță cu abilitățile și aspirațiile lor, pentru a urma traseele de instruire continuă în cadrul învățământului superior.

Acțiuni Adiționale

Spațiul european de învățământ superior și Spațiul european de cercetare - doi stâlpi ai societății bazate pe cunoștințe

Conștienți de necesitatea de a promova legături mai strânse între EHEA și ERA într-o Europă a cunoștințelor și importanța cercetării ca o parte integrantă a învățământului superior din Europa, Miniștrii consideră necesar de a merge mai departe de actuala configurație cu două cicluri a învățământului superior și de a include nivelul doctoral ca al treilea ciclu al Procesului Bologna. Ei accentuează importanța cercetării și a pregătirii în acest domeniu și promovarea interdisciplinarității în menținerea și îmbunătățirea calității învățământului superior și în asigurarea competitivității învățământului superior european în general. Miniștrii au chemat la o mobilitate crescândă la nivel doctoral și postdoctoral și au încurajat instituțiile implicate să-și intensifice cooperarea în sfera studiilor de doctorat și în pregătirea tinerilor cercetători.

Miniștrii vor întreprinde eforturile necesare pentru a face instituțiile de învățământ superior din Europa parteneri mai atractivi și mai eficienți. De aceea, miniștri roagă instituțiile

superioare de învățământ să sporească rolul și relevanța cercetării la nivel de evoluție tehnologică, socială și culturală și la necesitățile societății.

Miniștrii înțeleg faptul că există obstacole în realizarea acestor scopuri și ele nu pot fi rezolvate singure de către instituțiile de învățământ superior. Se cere un suport puternic, inclusiv financiar și un set de decizii adecvate din partea Guvernelor naționale și Organismelor Europene.

Și, în sfârșit, Miniștrii au declarat faptul că rețelele de nivel doctoral trebuie susținute pentru a stimula dezvoltarea excelenței și pentru ca ele să devină unul din simbolurile Spațiului european de învățământ superior.

Aprecieri

În vederea realizării obiectivelor stabilite pentru anul 2010, este de așteptat să se ia măsuri de analiză a progreselor obținute în Procesul Bologna. Un exercițiu de analiză pe termen intermediar ar asigura informații utile referitoare la faptul cum are loc evoluția procesului și ar oferi posibilitatea de a lua, în caz de necesitate, măsuri de rectificare.

Miniștrii au însărcinat Grupul de implementare cu organizarea unui proces de analiză până la summit-ul din 2005 și cu întreprinderea unor măsuri pentru pregătirea detaliată a rapoartelor referitoare la progresele și implementarea priorităților intermediare stabilite pentru următorii doi ani:

- asigurarea calității;
- sistemul cu două cicluri;
- recunoașterea titlurilor și a perioadelor de studii.

Mai mult ca atât, țările participante vor fi pregătite să permită accesul la informația necesară pentru analiza învățământului superior prin prisma obiectivelor Procesului Bologna. Accesul la bazele de date, în legătură cu cercetările respective, precum și rezultatele acestor cercetări, trebuie facilitate.

Continuitatea procesului

Noii membri

Miniștrii consideră necesar de a adapta clauza Comunicatului de la Praga în aplicare pentru membri, ele conținând următoarele:

Țările, care fac parte din Convenția Culturală Europeană trebuie să fie eligibile în calitate de membru al Spațiului european de învățământ superior, cu condiția că ele vor declara disponibilitatea și dorința de a urma și implementa obiectivele Procesului Bologna în propriul lor sistem de învățământ superior. Scrisorile de intenție trebuie să conțină informații referitoare la faptul cum va avea loc implementarea principiilor și obiectivelor declarației.

Miniștrii au decis să accepte cererile de a deveni membri, primite din partea Albaniei, Andorei, Bosniei și Herțegovinei, Sfântului Scaun, Rusiei, Serbiei și Muntenegrului, "fostei Republici Iugoslave a Macedoniei" și să salute aceste state ca noi membri, extinzând procesul la un număr de peste 40 de țări europene.

Miniștrii au recunoscut că calitatea de membru al Procesului Bologna implică schimbări și reforme substanțiale pentru toate țările care au semnat. Ei au convenit să susțină toți semnatarii noi în efectuarea acestor schimbări și reforme, incluzându-i în procesul de discuții și asistență mutuală, fapt pe care-l implică Procesul Bologna.

Structura de implementare

Miniștrii au încredințat implementarea tuturor problemelor prevăzute în Comunicat, conducerea generală a Procesului Bologna și pregătirea următoarei întâlniri la nivel ministerial Grupului de implementare, care trebuie să fie compus din reprezentanții tuturor membrilor Procesului Bologna și ai Comisiei Europene, Consiliului Europei, EUA, EURASHE, ESIB și UNESCO/CEPES ca membri consultativi. Acest grup, care trebuie convocat cel puțin de două ori pe an, trebuie să fie prezidat de UE, avându-l ca vice-președinte pe reprezentantul statului unde va avea loc următoarea întâlnire.

Un Consiliu, prezidat, de asemenea, de UE, trebuie să supravegheze lucrul dintre întâlnirile Grupului de implementare. Acest Consiliu va fi compus din președinte, vice-președinte – reprezentantul statului unde va avea loc următoarea întâlnire –, ai precedentului și viitorului președinți ai UE, reprezentanții ai trei țări participante, selectate de către Grupul de implementare pentru un an, Comisia Europeană și ca membri consultativi – Consiliul Europei, EUA, EUDASHE și ESIB. Grupul de implementare, ca și Consiliul, pot convoca ad-hoc, în caz de necesitate, grupuri de lucru.

În general, activitatea de implementare va fi susținută de către un Secretariat numit de țara în care va avea loc următoarea Conferință Ministerială.

La prima sa întâlnire de după Conferința de la Berlin, Grupul de implementare este chemat să definească responsabilitățile Consiliului și sarcinile Secretariatului.

Programul de lucru 2003-2005

Miniștrii cer Grupului de implementare să coordoneze activitățile pentru progresul Procesului Bologna așa cum ele au fost stabilite în punctele și măsurile Comunicatului și să facă un raport asupra lor până la următoarea întâlnire ministerială din anul 2005.

Următoarea conferință

Miniștrii au decis de a ține următoarea conferință în orașul Bergen (Norvegia), în luna mai, anul 2005.